

# בבקי צור

## ללמוד להבין ולזכור

### מסכת חגיגה דף טז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

## דף טז

### רבי עקיבא עלה בשלום וירד בשלום

בדף י"ד נתבאר, שרבי עקיבא נכנס בפרדס ויצא בשלום, וזאת על ידי שהבין היכן מקום השכינה, ונזהר שלא להציץ בו כמו שהציצו בו בן עזאי ובן זומא. וגם לא טעה, כמו שטעה אחר. וביארו החכמים כיצד ידע היכן מקום שכינה להיזהר בו.

לדברי רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, דרש זאת מהכתוב, "ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אשדת אש דת למו" (דברים ל"ג ב'), כלומר, אות הוא ברבבה שלו.

ולדברי רבי אבהו, דרש זאת מהכתוב, "דודי צח ואדום דגול מרבבה" (שה"ש ה' י'), כלומר, דוגמא הוא ברבבה שלו.

ולדברי ריש לקיש, דרש זאת מהכתוב, "פי מעיר הקדש נקראו ועל אלקי ישראל נסמכו ה' צבאות שמו" (ישעיהו מ"ח ב'), כלומר, אדון הוא בצבא שלו.

ולדברי רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, דרש זאת מהכתוב, "ויאמר צא ועמדת בקר לפני ה' והנה ה' עבר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה' לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה'. ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה" (מלכים א' י"ט י"א-י"ב) ואז הנה ה' עובר.

### ששה דברים נאמרו בשדים

בשלשה דברים השדים כמלאכי השרת:

א. יש להם כנפים כמלאכי השרת.  
ב. טסים מסוף העולם ועד סופו כמלאכי השרת.

ג. יודעים מה שעתיד להיות כמלאכי השרת, כלומר שומעים מאחורי הפרגוד, כמלאכי השרת.

ובשלשה דברים השדים כבני אדם:

א. אוכלים ושותים כבני אדם.

ב. פרים ורבים כבני אדם.

ג. מתים כבני אדם.

### ששה דברים נאמרו בבני אדם

בשלשה דברים בני אדם כמלאכי השרת:

א. יש להם דעת כמלאכי השרת.

ב. מהלכים בקומה זקופה כמלאכי השרת.

ג. מספרים בלשון הקדש כמלאכי השרת.

ובשלשה דברים בני אדם כבהמה:

א. אוכלים ושותים כבהמה.

ב. פרים ורבים כבהמה.

ג. מוציאים רעי כבהמה.

### מה לפנים

הטעם לכך שאין לשאול מה לפנים, נכתב לעיל בסוף דף י"א.

### כל שלא חס על כבוד קונו

כל שלא חס על כבוד קונו, רתוי לו כאילו לא בא לעולם, כלומר טוב ויפה היה לו, אם לא בא לעולם. ואלו הם:

לדעת רבי אבא, זה המסתכל בקשת. שנאמר בה, "כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד

# בבקי צור

## ללמוד להבין ולזכור

### מסכת חגיגה דף מז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

ה' וְאָרְאָה וְאָפֵל עַל פְּנֵי וְאֶשְׁמַע קוֹל מְדַבֵּר."

ולדעת רב יוסף, זה העובר עבירה בסתר. וכמאמר רבי יצחק, כל העובר עבירה בסתר, כאילו דוחק רגלי שכינה, שבמעשה שלו שעושה בסתר, הרי הוא כאומר, במקום סתר זה אין שכינה רואה, ובכך הרי הוא כדוחק רגליה שהן בארץ. שנאמר, "כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כְּסֵאֵי וְהָאָרֶץ הַדָּם וְרַגְלֵי אֵי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי וְאֵי זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי" (ישעיהו ס"ו א').

#### עבירה בסתר

נתבאר, שהעובר עבירה בסתר, הרי הוא כדוחק רגלי שכינה, ואינו חס על כבוד קונו, וטוב היה לו אם לא היה בא לעולם.

והדברים הללו אמורים, במי שיש בידו לכוף את יצרו שלא יחטא, ואף על פי כן חוטא, וסומך על כך שחוטא בסתר ואין רואים.

אבל מי שיצרו מתגבר עליו, ואין בידו לכוף את יצרו, מוטב שיחטא בסתר, ולא יחלל שם שמים ברבים.

וכמאמר רבי אלעא הזקן, אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו, ילך למקום שאין מכירים אותו, וילבש שחורים, ויתעטף שחורים, ויעשה מה שלבו חפץ, ואל יחלל שם שמים בפרהסיא.

#### כל המסתכל בשלשה דברים עיניו כהות

דרש רבי יהודה ברבי נחמני מתורגמנו של ריש לקיש, כל המסתכל בשלשה דברים, עיניו כהות כי מסתכל בדברים שיש בהם מהשראת השכינה. אלו הם.

##### א. קשת.

שנאמר בה, "כַּמְרָאָה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵינֵי בְּיוֹם הַנֶּשֶׁם כִּן מְרָאָה הַנְּהַגָה סָבִיב הוּא מְרָאָה דְּמוֹת כְּבוֹד ה' וְאָרְאָה וְאָפֵל עַל פְּנֵי וְאֶשְׁמַע קוֹל מְדַבֵּר".

##### ב. הנשיא.

שנאמר בו, "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח לָךְ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסַמְכֶתָּ אֶת יְדָדָךְ עָלָיו ... וְנִתְּתָה מֵהוּדָד עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עַדְתַּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר כ"ז י"ח-כ').

##### ג. המסתכל בכהנים בזמן שבית המקדש קיים.

שהיו עומדים על דוכנם, ומברכים את ישראל בשם המפורש, והשכינה שורה על קשרי אצבעותיהם.

#### אם יאמר לך יצר הרע חטא

##### והקדוש ברוך הוא מוחל אל תאמן בו

דרש רבי יהודה ברבי נחמני מתורגמניה דריש לקיש, אם יאמר לך יצר הרע, חטוא והקדוש ברוך הוא מוחל, אל תאמן בו. שנאמר (מיכה ז' ה'), "אַל תִּתְּאֲמִינוּ בְּרַעַי" הוא יצר הרע האומר לך חטא, "אַל תִּבְטְחוּ בְּאַלְוֵי" הוא הקדוש ברוך הוא שאתה אומר שהוא ימחול לך, "מִשְׁכַּבְתַּי חִיקָדָד שְׁמֹר פְּתַחַי פִּידָד".

וענין זה שרע הוא יצר הרע, מבואר בכתוב, שנאמר, "וַיִּזְרַח ה' אֶת רֵיחַ הַנְּיִיחָם וַיֹּאמֶר ה' אֶל לְבֹא לֹא אֶסְפָּה לְקַלְל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בְּעֵבוֹר הָאָדָם כִּי יִצַר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו וְלֹא אֶסְפָּה עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי" (בראשית ח' כ"א).

וענין זה שאלוף הוא הקדוש ברוך הוא מבואר בכתוב, שנאמר, "הֲלוֹא מַעֲתָה קָרָאת לִי אֲבִי אֲלוֹף נְעָרֵי אֶתָּה" (ירמיהו ג' ד').

#### מי מעיד

גם העובר עבירה בסתר, יענש על חטאו, ולא ימחלו לו. ולא יאמר מי מעיד בי, כי הרבה עדים יש בדבר.

יש אומרים, אבני ביתו וקורות ביתו של אדם הם מעידים בו, שנאמר (חבקוק ב' י"א), "כִּי

# בקי צור

## ללמוד להבין ולזכור

### מסכת חגיגה דף מז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

**אָבֹן מְקִיר תִּזְעַק וְכָפִיס** היא חתיכת עץ "מַעַץ יַעֲנָנָה".

וחכמים אומרים, **נשמתו של אדם מעידה בו, שנאמר, "מְשַׁכֶּבֶת חֵיקָךְ שְׁמֵר פְּתָחֵי פִיךָ"** (מיכה ז' ה'), ואיזוהי ששוכבת בחיקו של אדם, הוי אומר זו נשמה.

ורבי זריקא אמר, **שני מלאכי השרת המלוים אותו, הם מעידים בו, וענין זה ששני מלאכים מלווים אותו מבואר בכתוב,**

**שנאמר, "כִּי מְלָאָכְיוּ יִצְוֶה לָךְ לְשִׁמְרָךְ בְּכָל דְּרָכֶיךָ"** (תהלים צ"א י"א).

ויש אומרים, **אבריו של אדם מעידים בו, שנאמר, "אֲנָכִי הַגִּדְתִּי וְהוֹשַׁעְתִּי וְהִשְׁמַעְתִּי וְאִין בְּכֶם זָר וְאַתֶּם עַדִּי נֹאֵם ה' וְאָנִי אֶל"** (ישעיהו מ"ג י"ב), כלומר אתם עצמכם תעידו עליכם.

### סמיכה ביום טוב

מחלוקת ראשונה שהיתה בין חכמי ישראל, היתה בענין סמיכת שלמי חגיגה שמביאים ביום טוב.

שכן מצד אחד, מצווה מהתורה שיסמכו בעלים ידיהם על קרבנם, שנאמר, **"דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ... וְסַמְדוּ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֶלֶה"** (ויקרא א' ב' ד').

ומצד שני, הלא אסרו חכמים להשתמש בבעלי חיים ביום טוב, והסומך נחשב משתמש בבעלי חיים.

ובמשך חמישה דורות נחלקו הנשיא ואב בית דין, האם סומכים על הקרבן ביום טוב לקיים מצוות סמיכה, או שאין סומכים שלא לעבור על האיסור להשתמש בבעלי חיים.

אב בית דין		נשיא	
לסמוך	יוסף בן יוחנן	לא לסמוך	יוסי בן יועזר
לסמוך	ניתאי הארכלי	לא לסמוך	יהושע בן פרחיה
לסמוך	שמעון בן שטח	לא לסמוך	יהודה בן טבאי
לא לסמוך	אבטליון	לסמוך	שמעיה
לא לסמוך	שמאי	לסמוך	הלל

ומה שנתבאר, שיהודה בן טבאי היה נשיא, ושמעון בן שטח אב בית דין, הוא כדעת רבי מאיר, וכן דעת משנתנו. וחכמים חולקים עליו, ואומרים, **ששמעון בן שטח היה נשיא ויהודה בן טבאי אב בית דין.**

### "וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחִיו"

הכתוב "וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחִיו" (דברים י"ט י"ט) מלמד, שאם העידו עדים עדות שקר לחייב אדם בעונש כלשהו, ולאחר מכן נמצאו זוממים, על ידי שבאו עדים והעידו על אלה שהיו איתם במקום אחר ואם כן לא יכלו לראות את מה שהעידו.

אותם העדים שנמצאו זוממים נענשים באותו עונש שביקשו להעניש את הנידון.

הצדוקים היו אומרים שכן הדין דווקא אם הצליחו במה שזממו וכבר נענש הנידון על פי עדותם, כגון שכבר המיתו אותו בית דין על פי עדותם, רק אז אם נמצאו העדים זוממים ממיתים גם אותם.

ואין הדין כן, אלא העדים הזוממים נענשים רק אם נמצאו זוממים לאחר שנגמר דינו של הנידון ועדיין לא בוצע, שנאמר בהם "כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת" כלומר כאשר רצו לעשות ולא כאשר הצליחו לעשות.

### עד זומם שהרג רבי יהודה בן טבאי

שני עדים חייבו אדם אחד מיתה, ולאחר שנגמר דינו, קודם שנהרג, הוזם אחד מהעדים בלבד, והרגו רבי יהודה בן טבאי, לקיים את הכתוב "וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחִיו" (דברים י"ט י"ט).

ואמר, אראה בנחמה, כלומר נשבע אני, אם לא הרגתי עד זומם כדי להוציא מלבם של

# בבקי צור

## ללמוד להבין ולזכור

### מסכת חגיגה דף מז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

צדוקים, שהיו אומרים, אין העדים זוממים נהרגים עד שיהרג הנידון.

**אמר לו שמעון בן שטח**, אראה בנחמה, אם לא שפכת דם נקי, שהרי אמרו חכמים, אין העדים זוממים נהרגים עד שיזומו שניהם.

ואין לוקים אם העידוהו שחייב מלקות, עד שיזומו שניהם. ואין משלמים ממון עד שיזומו שניהם.

**מיד קבל עליו רבי יהודה בן טבאי שאינו מורה הוראה אלא לפני שמעון בן שטח**, שאם יטעה ילמדהו.

ולדעת רבי מאיר, שיהודה בן טבאי היה נשיא, ושמעון בן שטח אב בית דין, מובן מה שמתחילה הורה יהודה בן טבאי שלא בפני שמעון בן שטח, שהרי הנשיא מורה גם שלא בפני אב בית דין, ואחר כך קיבל עליו לפני משורת הדין, שלא יורה אלא בפניו.

אבל לדעת חכמים, שיהודה בן טבאי היה אב בית דין, מעיקר הדין אין לו להורות בפני שמעון בן שטח, שאב בית דין אינו מורה בפני הנשיא, ובאמת גם קודם לכן לא היה מורה בפני שמעון בן שטח. ורק כשלא היה שמעון בן שטח שם, היה מורה, ומאותו מעשה ואילך קיבל עליו, שכל שלא יהיה שמעון בן שטח בפניו, לא יורה כלל שמא יטעה.

#### תשובת שעשה רבי יהודה בן טבאי

**כל ימיו של רבי יהודה בן טבאי, היה משתטח על קברו של אותו העד שהרג, והיה קולו נשמע. וכסבורים העם לומר, קולו של הרוג, אמר, קולי שלי הוא, תדעו, למחר כשאמות, לא ישמע עוד הקול.**

אמר רב אחא בריה דרבא לרב אשי, אין ראייה מהפסקת הקול, שקולו של רבי יהודה בן טבאי הוא, כי יתכן שזה קול המת, ועתה שקט, כי תבעו לדין, או שפייסו רבי יהודה בן טבאי.

#### יצא מנחם

מבואר במשנתנו, שבתחילת נשיאותו של הלל, היה מנחם אב בית דין, והוא לא נחלק עם הלל בענין הסמיכה. ולאחר זמן יצא מנחם, ונכנס שמאי להיות אב בית דין תחתיו, והוא נחלק עם הלל על הסמיכה. ונחלקו בגמרא להיכן יצא מנחם.

**לדעת אביי, יצא מנחם לתרבות רעה.**

**ולדעת רבא, יצא מנחם לעבודת המלך.** וכן שנינו בברייתא, יצא מנחם לעבודת המלך, ויצאו עמו שמונים זוגות תלמידים לבושים סיריקון הוא לבוש בגדי מלכות.

#### לעולם אל תהא שבות קלה בעיניך

נתבאר, שנחלקו הנשיאים ואבות בתי דין **אם סומכים על שלמי חגיגה שמביאים ביום טוב.**

ובמסכת ביצה ביארו את מחלוקתם במספר אופנים.

**לדעה אחת הכל מודים, שאם היתה מצווה לסמוך על הקרבן, סומך אף ביום טוב, ואין לחוש לכך שמשתמש בבעלי חיים, שהרי איסור זה שלא להשתמש בבעלי חיים הוא איסור שבות מדברי חכמים, ואינו דוחה מצוות סמיכה מהתורה.**

**אבל נחלקו, אם יש כאן מצוות סמיכה כלל. יש אומרים שלא נאמרה מצוות סמיכה אלא בשלמי נדבה, ולא בשלמי חובה, ולכן אין סומכים. ויש אומרים, שגם בשלמי חובה נאמרה מצווה סמיכה, ולכן סומכים.**

**ולדעה אחת הכל מודים שמצווה לסמוך גם על שלמי חובה, כשלמי חגיגה. ומחלוקתם היא, אם מצווה זו דוחה איסור שבות שאמרו חכמים שלא להשתמש בבעלי חיים.**

# בקיצור

## ללמוד להבין ולזכור

### מסכת חגיגה דף מז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

ודעת רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן כפי הביאור האחרון, וכדי להודיע זאת אמר, שמכאן למדנו, שלעולם לא תהא שבות קלה בעיניך, שהרי סמיכה אינה אסורה אלא משום שבות, ונחלקו בה גדולי הדור אם דוחה אפילו מצוות סמיכה מהתורה.

#### סמיכה בכל כוחו

נתבאר, שלדברי רבי יוחנן, טעם האוסרים לסמוך על הקרבן ביום טוב, משום שהסומך נשען על הבהמה, ואסור להשתמש בבעלי חיים ביום טוב.

ומכאן למד רמי בר חמא, שהסמיכה על הבהמה צריכה להיות בכל כוחו, כי אם די בהנחת הידים על הבהמה בנחת, אין זו השתמשות בבעלי חיים, ולא היתה סיבה לאסור את הסמיכה.

#### סמיכה בנשים

בעניין הקרבת העולה נאמר, "וְסִמְךָ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֶלֶה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו" (ויקרא א' ד'), ללמד, שהבעלים סומכים ידיהם על ראש הקרבן, קודם ההקרבה.

ומתוך כך שנאמר בתחילת העניין, "דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ויקרא א' ב'), משמע שהפרשה הזו, בה נאמר דין סמיכה, נאמרה לאנשים ולא לנשים, ואם כן נשים אינן מצוות על הסמיכה.

לדעת תנא קמא, מאחר שרק בני ישראל נצטוו על הסמיכה, בני ישראל סומכים על קרבם, ובנות ישראל אינן סומכות על קרבנן.

ולדעת רבי יוסי ורבי שמעון, אף על פי שלא נצטוו הנשים על הסמיכה, אם תרצנה, הרשות בידן לסמוך על קרבנן.

ואמר רבי יוסי, סח לי אבא אלעזר [כך שמו], פעם אחת היה לנו עגל של זבחי שלמים, והבאנוהו לעזרת נשים, וסמכו עליו נשים, ולא מפני שסמיכה בנשים, אלא כדי לעשות נחת רוח לנשים.

ואם אין הסמיכה בכל הכח, מובן היאך לדעה אחרונה נותנים לנשים לסמוך, לעשות להן נחת רוח, אף על פי שלא נצטוו על הסמיכה. אבל אם הסמיכה בכל הכח, אין לתת לנשים לסמוך, שהרי כשיסמכו על הקרבן בכל הכח, הרי הן כעושות עבודה בקדשים, ואין להתיר להן עבודה בקדשים, כדי לעשות להן נחת רוח.

ולפי דברי רמי בר חמא, שהסמיכה בכל הכח, צריך לומר, שאף לדעה אחרונה, באמת לא התירו לנשים לסמוך כדין, כלומר בכל הכח, אלא רק להניח ידיהן על הקרבן בנחת, כעין סמיכה. ולא אמר רבי יוסי שהנשים סמכו על הקרבן ממש, אלא כעין סמיכה בלבד עשו, לעשות להן נחת רוח.

#### השתמשות בצדדים של בעלי חיים

נתבאר, שלדברי רבי יוחנן, טעם האוסרים לסמוך על הקרבן ביום טוב, משום שהסומך נשען על הבהמה, ואסור להשתמש בבעלי חיים ביום טוב.

ומכאן למד רב פפא, שכשאסרו להשתמש בבעלי חיים ביום טוב, אסרו להשתמש אף בצידיהם, שהרי הסמיכה אינה על גב הבהמה במקום העשוי לרכיבה, אלא על הצואר, מקום שאינו עשוי להשתמש, ואף על פי כן היא נחשבת השתמשות בבעלי חיים.

ורב אשי אמר, שאין מכאן ראיה לאסור השתמשות בצידי הבהמה, כי כל מה שבגובה גבה, דינו כגבה, ומאחר שהראש בגובה גבה, הסומך על הראש, הרי הוא כמשתמש עליה, ולא כמשתמש בצדדים.